

Respons Grand Limited Edition:

Svenske fiskekasser?

B&W er verdens største produsent av high-end høyttalere. Den svenske eksfiskeren Reidar Persson produserer bare et sett pyramidehøyttalere i uka. David og Goliat? Men begge har nærmest doblet prisen på sine siste kreasjoner for å levere det aller ypperste. Hvem tilbyr så best lyd for kronasjene?

Tekst og foto: Knut Vadseth

Reidar Persson med sin siste Respons Grand og verdens dyreste dynamiske diskant. Den håndlagde pyramidekonstruksjonen er stadig forfinnet i et kvart århundre!

Jeg har i de siste årene hatt to favoritthøytalere; B&W 801 med sin fenomenale dypbass som heldigvis fungerer fint i min stue, pluss den noe mindre monstreøse Respons Grand som har fulgt meg i mange år. 801 koster det dobbelte av svenskehøytalene og tar såpass mye av stua at disse bare lånes til spesielle anledninger. Responsene er derimot blitt godtatt som en del av innredningen.

Begge har sin styrke og svakhet, men jeg må innrømme at B&W 801 hadde blitt valgt om jeg kunne gjøre dette uten problemer med banken eller bedre halvdel. Det var ikke tilfeldig at jeg presenterte 801 i mitt "drømmeanlegg" i aller første Fidelity. På den andre siden så har jeg alltid kommet tilbake til Responsene etter kortere eller lengere tids flørt med andre merker.

Ny modell

Nå har begge produsenter lansert "nye" modeller som bygger på de gamle, men som samtidig er blitt mer raffinerte i lyden- og betydelige dyrere. Den nye B&W 800 og 800 Signatur koster nå mellom 150-200 tusen kroner. Noe som ikke bare gir deg en mer forfinet og glattere lyd med jevnere frekvensgang (men men mindre omp i dypbassen!), men også et betydelig flottere utseende. Responsens smule forbedring designmessig er den nye superdiskanten fra Scan Speak med sin spisse pigg. Men lyden er uansett betydelig oppgradert selv om de andre elementene er de samme som siste modell med 5 tommers mellomtone (samme som på Sonus faber) og 10 tommers bass.

Elementene er alle blandt de dyreste og beste som kan skaffes på det åpne markedet, men det er likevel i delefilteret Respons og Reidar Persson endelig har dratt sine mangeårige tanker og ideer om den optimale lyd helt ut. Han tviler på at det finnes delefilter på andre stuehøytalere-uansett pris- som er satt sammen av like gode og kostbare komponenter. Selv om kabinettet er velkjent fra tidligere modeller, er konstruksjonsprinsippet med doble pyramider koblet med akustisk lim så kostbart å produsere at de store uansett ville kvie seg for en slik konstruksjon. Selv om Respons Grand i sin Limited edition ikke ser særlig annerledes ut, er her betydelige forbedringer i lyd kvaliteten.

Respons eller B&W?

Selv om Respons er en litt mindre høytaler enn B&W 800 og heller ikke kan spille fullt så høyt, så vil jeg påstå at lyd kvaliteten minst er på høyde med den eksklusive engelskmannen. Selv om jeg kanskje forventes å være litt ekstra positiv til eget favorittmerke, tør jeg uansett påstå at jeg nå slett ikke er så sikker på at jeg ville trekke den elegante B&W 800 fremfor de svenske pyramidene som er frukten av den svenske eksfiskerens 25 årige høytalerproduksjon. Dette selv om jeg eventuelt kunne. Jeg vil prøve å argumentere hvorfor...

Reidar Persson

Jeg eide for drøye 20 år siden en hi-fi kjellerbutikk som het "Nimbus" da jeg første gang

møtte Reidar Persson. Ryktene hadde gått foran denne musikkinteresserte svenske fiskeren fra Göteborg som bygget sine egne greier da alt annet var "bare skiiit". Da hadde ungdommen i

klangbalanse oppfattes til denne dag feilaktig som "oppløst" av svært mange. I USA ble imidlertid høytaleren møtt med stor velvilje, ikke minst av Stereophile som skrev vakkert om

Reidar Persson benytter solide spoler med minimalt lyd tap i tillegg til de aller beste og dyreste kondensatorer. Det høres!

årevis hatt fast plass i konserthuset og konstatert at det var avgjørende forskjeller på den han opplevde her, og den lyden som kom ut av de fleste høytalere. Han mente at nesten alle høytalere på markedet hadde for lite "kropp", men ofte med en feit bass og en skrikende diskant. Flott og imponerende "hi-fi", kanskje, men langt fra naturtro gjengivelse.

Jeg har fremdeles mye moro av av Person påtatt selvsikre mine da han presenterte sine første Respons. Disse var betydelig større en dagens modell med eget kabinett for bassen hvor det satt 2 stykker 12 tommere i et "uendelig" kammer. På toppen var en kevlar mellomtone fra Seas og Esotar'en fra Dynaudio i et mindre pyramideformet kabinett. Begge kabinettene var- som dagens modeller- råtunge og bygget av doble kabinetter med akustisk lim imellom. Det jeg enda kan flire litt av, var påstanden om at dette var en "ferdig" høytaler som neppe noengang ville modifiseres da det simpelthen ikke var rom for forbedringer...

Forbedringer

Den første Responsen var ekstremt tungdrevet i tillegg til at bassen var en spesielt tung last for forsterkere som slett ikke var på høyde med dagens kraftverk. Den litt mørke lyd kvaliteten, ble av mange tolket som om den hadde dårlig oppløsning. Det motsatte var tilfellet, men lys

denne skandinaviske høytaleren. Også utviklerne av de berømte Transparent kablene, kjøpte inn denne høytaleren som et arbeidsredskap for å lytte fram nye kabelmodeller.

I Skandinavia var det Norge som raskt ble det viktigste markedet med en solid skare nyfrelste. Jeg glemmer aldri den kjeften jeg fikk av en Respons-entusiast fra Lier som ringte meg en påskeaften midt under fortæringen av påskelammet. Jeg hadde skrevet en bisetning om en litt småpløsete bass. Hvilken idiot jeg var! Men også jeg kjøpte Respons. Jeg trodde det skulle bli min siste høytaler...

Senere har Reidar Persson gått bort fra de doble compoundbassene i eget kabinett, og forenklet kabinettet i en enkel pyramide med bassrefleks. Bassen var i den største modellen en håndlaget 13 tommer fra danske Skaaning som ble erstattet med doble åttetommere og senere en enkelt 10 tommer. Mellomtonen med de store Skaaning-bassene var fremdeles en 4 tommer SEAS kevlar type, men denne er senere skiftet ut med en noe større ScanSpeak. Diskanten har til det siste vært Revelatoren fra Scanspeak, men er i siste modell skiftet ut med den nye superdiskanten fra samme firma. Dette er antagelig den dyreste diskanten på det åpne markedet. Selv høytalere i flere hundretusen kroners klassen benytter den langt rimeligere varianten fra Vifa. De store produsentene med

B&W 801 - verdens mest berømte studiomonitor med fenomenal dybbass.

betydelige administrasjonsutgifter og lengere vei til markedet, må gange selvkost med 10 for å grovkalkulere prisen på det åpne markedet. Dette skulle indikere at bare denne diskanten skulle koste rundt 50.000 kroner av den komplette høyttaleren.

Lyden av Respons

Den uvanlig mørke klangen fra de første Respons høyttalerne, gjorde mye riktig, men helte nok litt av det musikalske livet ut med badevannet. Høyttaleren var så strippet for musikalske unoter, at det samtidig kunne bli litt flatt og kjedelig. Her var muligens ikke nok dynamisk kontrast og tistrekkelig liv i den superrefinerte diskanten for å kompensere for en "korrekt" klangbalanse. Senere modeller er alle blitt stadig mer åpne og med freskere fraspark.

Men også på den siste modellen med 10 tommer, ny mellomtone og silkediskant, mente enkelte at bassen hadde tendens til å "klumpe" seg ved 70-80 Hz samtidig som den manglet litt dynamisk kontrast i samme området. Dette førte til en litt dominerende "en-tone" bass

som ikke gikk helt ned, og som heller ikke låt spesielt livsbejænde med tanke på rytmisk fremdrift. Men det hjalp veldig å montere høyttaleren på myke skumgummi puter fra for eksempel Holfi.

Også helt i toppen kunne det bli litt snilt med silkedomen, noe som gjorde at enkelte ikke fikk med seg de mange andre kvaliteter inkludert fremragende stemmetroverdighet. Men ryddig, rent og med fremragende holografi var det så absolutt.

Selv med enkelte begrensninger, opplevde jeg Respons som den musikalske porten til en troverdig klangbalanse med noenlunde ryddig instrumentklang og tonestruktur. Samtidig savnet jeg visse elementer fra testede high-end høyttalere som Usher (storslagen holografi med enormt rom inkludert betydelig høyde), Revel (ekstremt oppløst med oppsiktsvekkende stramhet og presisjon i lydbildet), Audio Physic (med glitrende bra dynamikk og superstram dybbass), Wilson (fremragende dynamisk kontrast) og altså B&W Nautilus. Sistnevnte høyttalere- særlig 801- har en fantastisk dynamisk bass helt uten begrensninger (men problematisk overgang til mellomtonen), en glimrende sådan med god stemmegjengivelse og et åpen og luftig diskant helt på grensen av musikalsk katastrofe. Men det holder- og med skikkelig fyrverkeri på kjøpet! Life is too short for boring hi-fi...

Respons Grand Limited Edition

Mine omlag 2 år gamle Respons Grande, fikk et betydelig løft med bedre dynamikk og atskillig sprekere diskant med en oppgradering av Persson for noen måneder siden.

Oppgraderingen var ikke billig, bare de nye diskantelementene koster 6-7 tusen kroner, men må opplagt være verd prisen. Konstruktøren gjorde også mindre justeringer i delefilteret. Denne oppgraderingen kan også utføres av importør Morten Bækkevold hos Norsk Audio Teknikk. Det forsvant en i ettertid(!) lett hørbar kompresjon i overgangen mellom mellomtone

og diskant samtidig som diskanten selv med mine gamle ører låt atskillig friskere og reinere betydelig over 10 kHz. Men hele frekvensgangen fra bunn til topp, virket kjappere, mer detaljert og mer dynamisk. Selv om dette helt opplagt var 3 skritt fram, var det også et lite skritt eller to tilbake, da den deilige sonoriteten i disse høyttalerne nå var borte. Responsene begynte å låte mer som andre høyttalere, på godt og ondt. Jeg opplevde fremdeles at overgangen ikke var helt perfekt slik at diskanten kom litt brått på uten nok fundament av mellomtonen.

Signatur?

Jeg var uansett bare sånn måtelig interessert da Persson ville komme opp med siste versjon som skulle bli den første av en ny serie som han kalte "Limited edition" og som bare skulle produseres i inntil 50 par i året. Jeg var ærlig talt ganske fornøyd slik som det var, takk. Min smule problem var mer at jeg kanskje burde hatt noen mer internasjonalt anerkjente høyttalere for at leserne skulle vite hvor de hadde meg?

Jeg ble også passelig pissed off da jeg hørte at prisen skulle gå opp med mer enn 60 %. Musikkelskeren og den tidligere fiskeren bedyret at det var gjort dramatiske forandringer i delefilteret. "Bare de økte prisene på delefilterkomponenter, ny innvendig kabling og ny diskant ville gi en økt produksjonspris som mer enn forsvare påslaget", mente konstruktøren. "Men da må den økte komponentkvaliteten tydelig høres på lykkvaliteten", parerte hi-fi skribenten. Og skjønte øyeblikkelig selvmålet. Her måtte det simpelthen lyttes!

Unlimited lyd

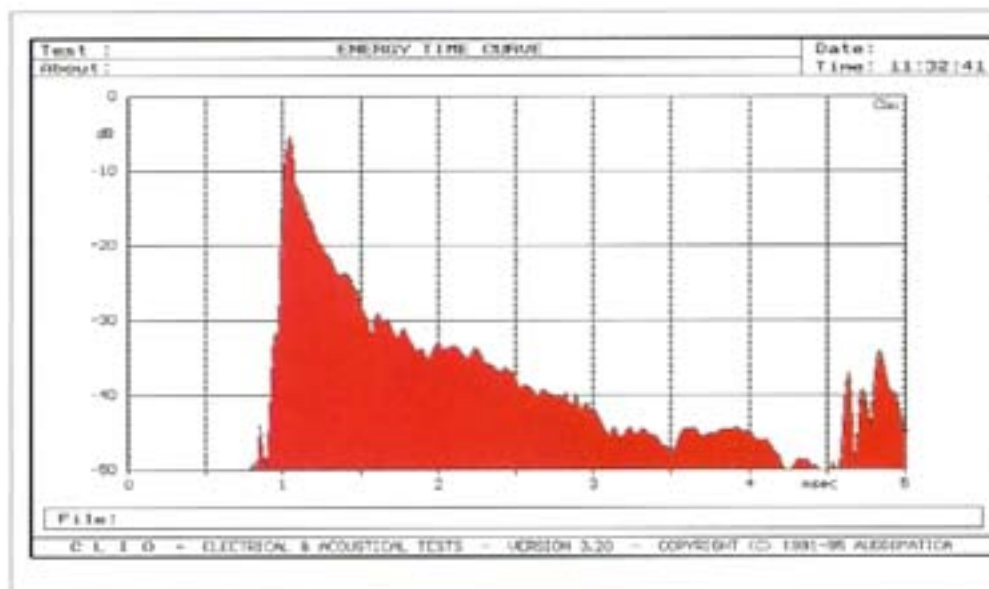
En hittil ukjent homogenitet i klangbalanse og lydbilde må være den viktigste karakteristikken av den nye modellen. Her er det ikke lenger mulig å skjelve mellom bass, mellomtone og diskant. Samtidig er den dynamiske kontrasten betydelig forbedret og skaper mye mer liv og moro! Musikken flyter lett og frigjort ut i rommet med en vâyr friskhet sammen med en stramhet og presisjon som jeg aldri har hørt bedre på noen høyttalere, med en mulig unntagelse av de største Revel. Bassen virker å gå nærmere en halv oktav dypere enn tidligere. Enda viktigere er at det ikke lenger er noe som bremses membransutsvinget noen steder i bassområdet. Her bare kliner man til så min kraftige DP A-1 blinker med rødlisene. For første gang på lenge savner jeg de dobbelt så store Krell MC 450 for å finne ut hvor mye en 10 tommer kan make i et solid kabinett. Ikke helt B&W 801, kanskje, men minst på høyde med det jeg husker av 802, kanskje også 800 Signatur?

Rosinen i pølsa er likevel mellomtonen som nå brer seg sømløst over nesten hele det hørbare området. Og den er ekstremt stram og detaljert selv om den fremdeles er en anelse varm og mørk. "Karamell" ville vel HP i TAS kalt den. Dette er en klangbalanse som det uan-

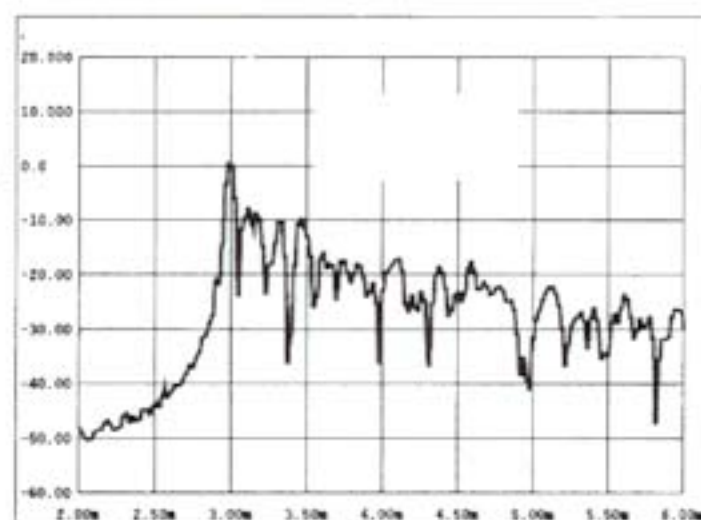

B&W bruker masse ressurser på avansert produktutvikling.

Reidar Persson mener at han med disse akselerasjonskurvene kan bevise at Responsene (til venstre) er mye kjappere enn elektrostater (t.h.) utenom i bassområdet.

sett er lett å svelge for de fleste, uansett musikkvalg. Den dynamiske kontrasten er minst på høyde med den kantløse mellomtonen til Nautilus-serien, og her mangler helt den forsiktede dynamiske begrensningen når man nærmer seg øvre bassområdet. Stemmegjengivelsen er glitrende bra, kroppelig og naturlig fyldig, men også med enestående detaljering. Mest fenomenalt er at stemmene tilhører et menneske med kjøtt og blod som oppleves i NATURLIG størrelse. Det føles nesten som om hallodamen hadde krabbet ut av 27 tommeren og konverserer deg direkte..

Superdiskant på solid grunn

Overgangen til diskantområdet er flatt som stuegulv (jeg snakker om frekvensgang, selvfølgelig, dynamikken er strålende bra!) uten antydning til forandring i lydkaraktersittikk. Som vanlig hører jeg på flere popinnspillinger litt for mye fres helt der oppe, men dette vet jeg av erfaring ligger i miksen. Men den nye Responsen avslø-

rer uansett ting som den tidligere var flink til å gjemme under teppet. På seriøse akustiske innspillinger låter det hele uansett svært naturlig, men med en holografi som er ekstremt presis, om ikke like magisk stor som B&W 703 fra forrige blad.

Men her er uansett betydelig mer orden, ro og evne til å spille betydelig høyere uten at lydbildet går i oppløsning. Selvsagt, med hensyn også til prisforskjellen.

Da er det lydmessig bedre sammenheng i klangbalansen på de dyrere Nautilus modellene som fremdeles er formidable konkurrenter. Selv om ingen av disse høyttalerne er "perfekte" - noe som uansett ikke hadde hjulpet noe særlig da resten av lydkjeden er langt fra perfekt - så er jeg nå temmelig overbevist om at Respons Grand Limited er betydelig mer homogen og generelt noe mer oppløst enn de gamle Nautilus modellene. Men jeg er fremdeles svak for trøkket fra 15 tommeren til 801; hvor mye er jeg villig til å forsake for denne?

Selv om det fremdeles er en rekke detaljer i lydbildet som kan overgås av andre high-end høyttalere, er det ikke lenger noen jeg begjærer utover et eventuelt noe lektrere utseende. I forhold til størrelse, brukervennlighet, byggkvalitet og pris, er det simpelthen ingen høyttaler som i mitt rom og med mine musikkpreferanser har en bedre miks av gode sider. Det eneste negative må være en ganske laber driftseffekt om krever ganske solide forsterkere. Dette er simpelthen prisen man må betale for en jevn frekvensgang fra solide 30 Hz og lineært helt opp til lys uten antydninger til dipper i det til vanlig svekkede grunntoneområdet.

Det er nettopp dette grunnfjellet av musikk, som skaper et lydbilde som både ører og mage opplever som troverdig.

Mange veier

Det er spennende med denne sammenlikningen mellom "fiskekassene" og Nautilus-serien som er basert på et enormt forskningsarbeid utført av noen av verdens mest anerkjente fagfolk. Hvordan kan en musikalsk kjærlighetserklæring til musikken fra en sta fisker som har brukt hele sitt voksne liv for å lage "verdens beste høyttalere", konkurrere med verdens største produsent av bedre hi-fi høyttalere? For de ender jo etter min mening opp på markedet som ganske jevnbrydige musikkformidlere, men med litt ulike prioriteringer.

Selv om vi forutsetter at B&W besitter mer spisskompetanse om dynamiske høyttalere, så må vi ikke se oss blind på at en autodidakt med et kall har enorme praktiske erfaringer. Dessuten har Persson konsekvent bygget på den samme designfilosofien i nærmere 30 år og videreutviklet et konsept med prøving og feiling, men hele tiden ved å gå videre på allerede erfarne kunnskaper. Med all respekt for gutta i Brighton, så må man regne med at utviklingen ikke er fullt så målrettet over samme lange tidsrom.

Til gjengjeld har B&W selvfølgelig betydelig større ressurser og betydelig flere arbeidstimer bak nyutviklinger. At B&W også utvikler egne elementer, må sies å gjøre det litt enklere for konstruktørene. På den andre siden vil den lille produsenten i ro og mak kunne velge elementer fra øverste hylle hos spesialister fra hele verden.

Seas, Vifa, og ScanSpeak

Det er vel kjent at skandinaviske produsenter av rådelementer er blandt verdens ypperste, og at deres akustiske laboratorier og ekspertise er en betydelig støtte for mindre bedrifter. Det viktigste er likevel hvordan store forsknings og administrasjonsutgifter nødvendiggjør store produksjonskvanta som igjen nødvendiggjør en kostbar markedsføringsorganisasjon med til dels lange avstander og mange ledd frem til forbrukeren. Dette fremtvinger betydelige påslag på produksjonskostnadene før produktet selges til kunden. Noe av dette taes igjen ved særdeles effektiv serieproduksjon. Men selv om store fabrikker gjerne får større rabatter på sine innkjøp, blir man særdeles bevisst innkjøp av påkostende komponenter utenfra. De store bedriftene er derfor særdeles forsiktige med å benytte "opp-

skrytte" spesialkomponenter. Det blir rett og slett for dyrt da utsalgsprisen for enkelte produkter må ganges med 10. En diskant til en merpris på 5 tusen kroner vil dermed koste 50 tusen mer ut i butikk!

Den store produsenten må derfor overleve med rimeligere greier- eventuelt egenproduserte ditto- som til gjengjeld kan fintrimmes til den lekreste lyd med gode smakstilsettere og rasjonell produksjon.

Den lille produsenten kan kjøpe mye dyrere greier da utgiftene til de ekstra greiene "bare" må ganges med 3 eller 4 for å få regnskapet til å stemme. Og tenk på så mange timer enmannskonstruktøren sparer på uendelige lange møter!

Så er spørsmålet om "verdens beste" komponenter garanterer for god lyd. Virkeligheten er selvsagt mer kompleks enn disse eksemplene. Men det ubestridelige faktum er at store internasjonale og små lokale bedrifter begge ser ut til å klare seg forbausende godt med noenlunde likverdige produkter laget under helt ulike betingelser.

Konklusjon

Jeg beklager på lesernes vegne den betydelige prisøkningen både fra B&W for å "perfeksjonere" Nautilus 801 og 802 til 800 modellen (Fidelity nr. 2) og Respons for å lage sin "signatur" versjon av flaggskipet. I begge tilfeller er det originale designet stort sett beholdt, men forfinet så langt man mener å kunne strekke fellen. Forskjellen er i begge tilfelle langt fra dramatisk, men likevel en så entydig forbedring av lyd-kvaliteten at det er vanskelig å gå tilbake til gamlemodellen. I forhold til B&W 801 vil jeg likevel savne litt av dypbassen, selv om 800 er en generelt "bedre" høyttaler. Og så mye flottere i stua!

Respons Grand Limited er ikke særlig flottere enn forrige modell, om man da ikke synes den hvite kransen rundt superdiskanten er litt ekstra lekker. Til gjengjeld mener jeg at lyd-kvaliteten entydig er bedre på alle punkter, både på frekvensfløyene og med en enda mer homogen og oppløst mellomtone. En mellomtone som er det nærmeste jeg har hørt opplevelsen av levende stemmer. Og med generelt betydelig større dynamisk kontrast! Mens Respons tidligere var en litt sær høyttaler som man kunne ha ulike oppfatninger om, er den nå langt mer midt på treet klangmessig. Bortsett fra en litt beskjeden virkningsgrad- og et maks lyddrykk som muligens ikke er helt i Wilsonklassen- så finner jeg ingen alvorlige feil med denne høyttalere. Faktisk er den usedvanlig brukbar til også å spille musikk på moderate nivåer, noe som slett ikke er noe selvfølgelig på mange store systemer.

Fremdeles kunne jeg tenke meg en mer "kjent" referansehøyttaler som litt flere av leserne i det minste kjenner av omtale fra de mest kjente bladene. Hadde jeg hatt råd- og fått lov av kona å ha N-800 i stua- så hadde nok dette vært et naturlig valg som referanse. På alle andre måter har jeg vanskelig for å finne noen bedre høyttaler til prisen enn de meget håndlagde og meget personlige høyttalerne til Reidar Persson. Om disse kassene skulle ha noe med fisk å gjøre, må det være russisk størje; ekte kaviar, med andre ord...

Pris kr. 85.000 (antatt pris)
Forhandler: Norsk Audio Teknikk, Oslo
og Andevik Audio, Porsgrunn.